

*Шеңбер және
дөңгелек*

Мақсаты:

Шеңбер мен дөңгелектің анықтамасын пайдаланып, диаметрі мен радиусын табуға және сызбасын салуға үйренеді.

Жоспары:

- 1. Ұйымдастыру бөлімі.***
- 2. Шаттық шеңбері “Сенім шырағы”***
- 3. Топқа бөлу, бағалау әдісімен танысу.***
- 4. Үй тапсырмасын тексеру***
- 5. Жаңа сабақты меңгеру***
- 6. Есептер шығару***
- 7. Топтық жұмыс***
- 8. Постер жасау***
- 9. Рефлексия***

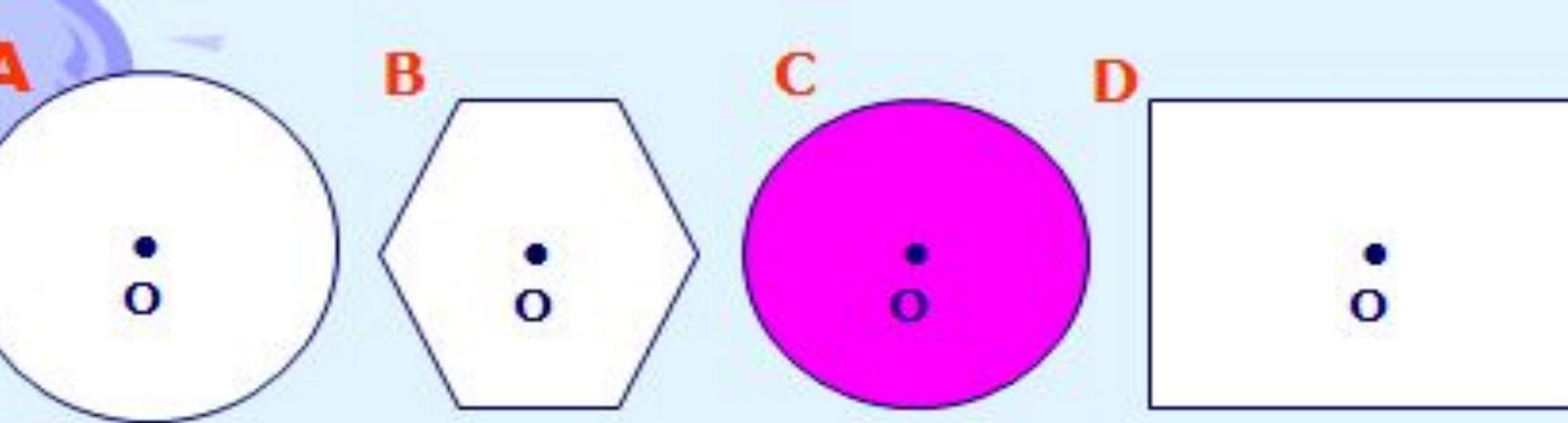
Бағалау критерийлері

Тапсырмалар	Критерийлер	Ұпай	Жалпы баға	
<i>Үй тапсырмасы</i>	Орындалмаған-0		“1-3” 3	
	Жартылай -1		“4-7” 4	
	Толық -2		“8-10” 5	
<i>Практикалық жұмыс</i>	Орындалмаған-0			
	Жартылай -1			
	Толық -2			
<i>Оқулықпен жұмыс</i>	Орындалмаған-0			
	Жартылай -1			
	Толық -2			
<i>Топтық жұмыс</i>	Орындалмаған-0			
	Жартылай -1			
	Толық -2			
<i>Постер қорғау</i>	Орындалмаған-0			
	Жартылай -1			
	Толық -2			

Үй тапсырмасы:

1) 100

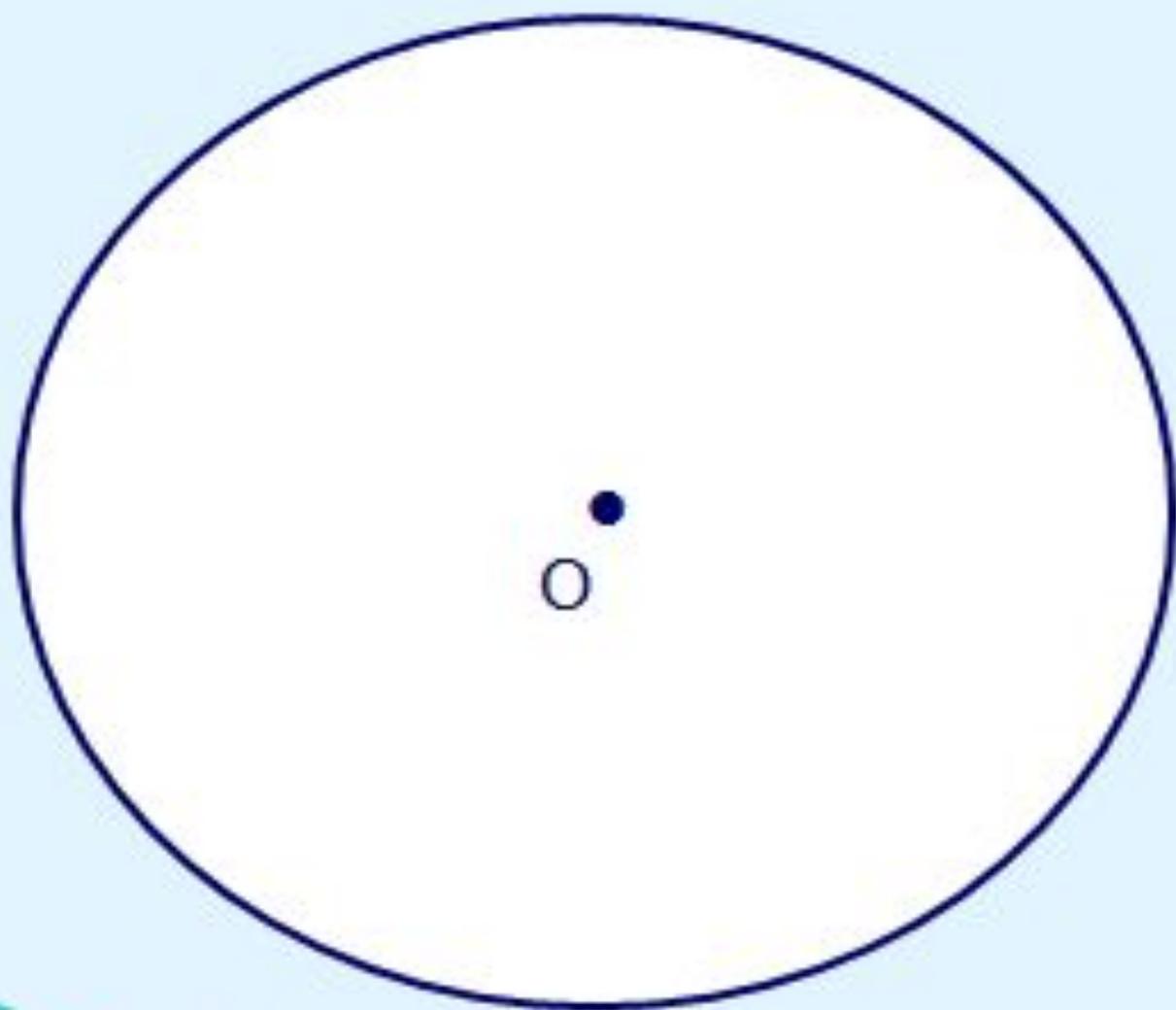
2) 9

- 1. Қай фигураның барлық нүктелері O нүктесінен бірдей қашықтықта жатыр?*
- 2. Бұл фигуралардың ұқсастығы және айырмашылығы неде?*

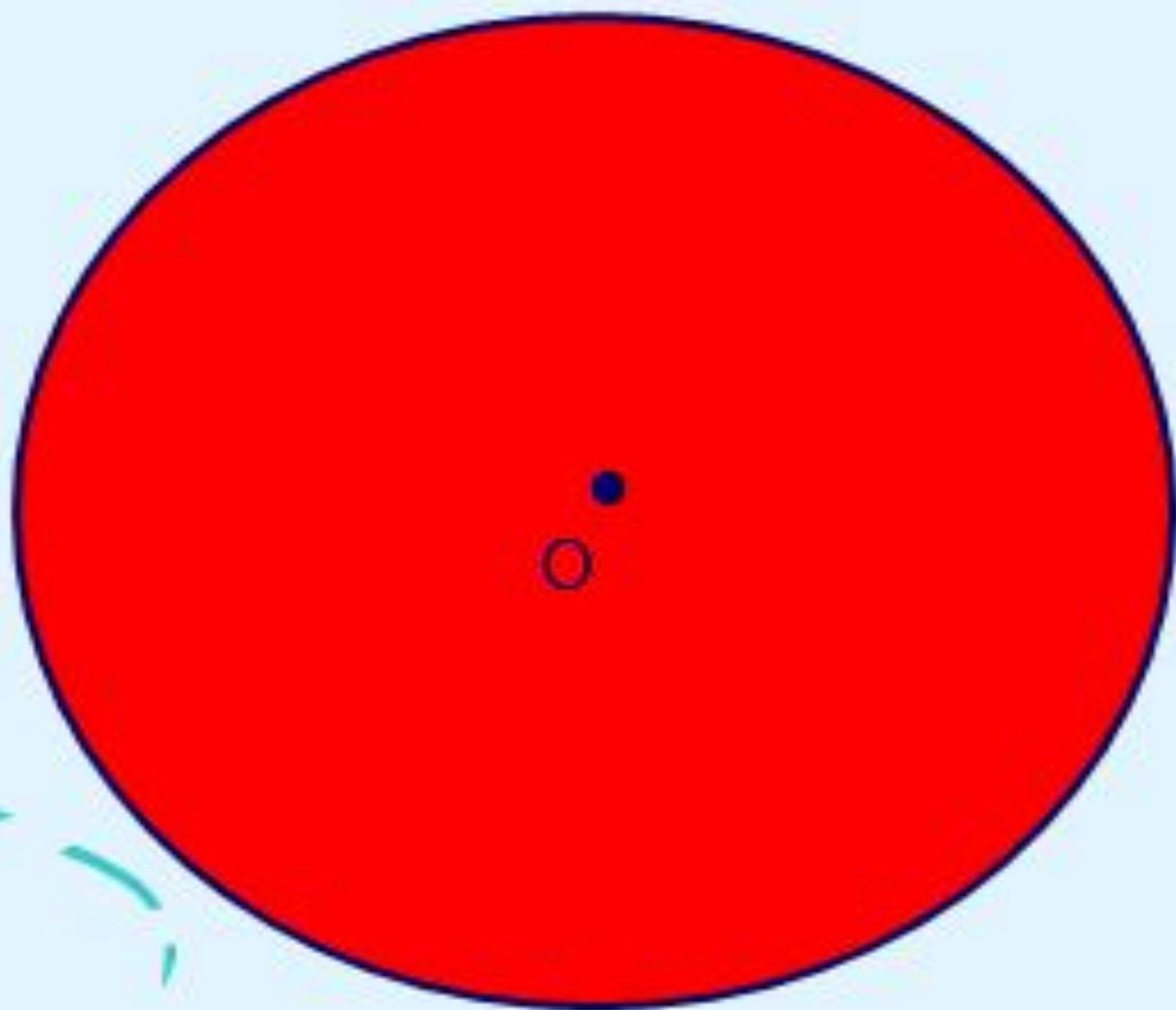
*Сақина мен монетаның ұқсастығы неде,
айырмашылығы неде?*

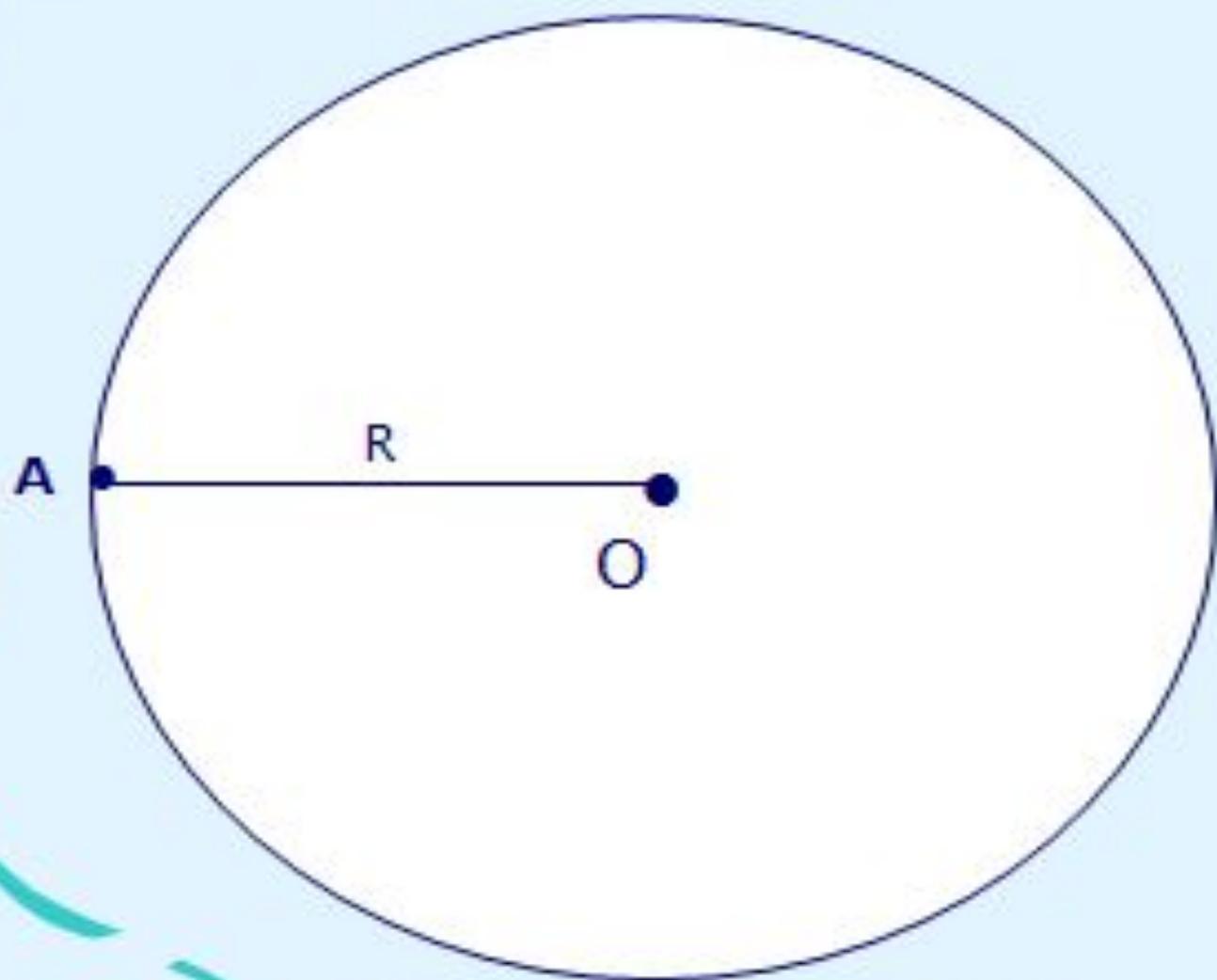

О нүктесінен бірдей қашықтықтағы нүктелерден құралған тұйық сызық **шеңбер** деп аталады.
О – шеңбердің центрі.

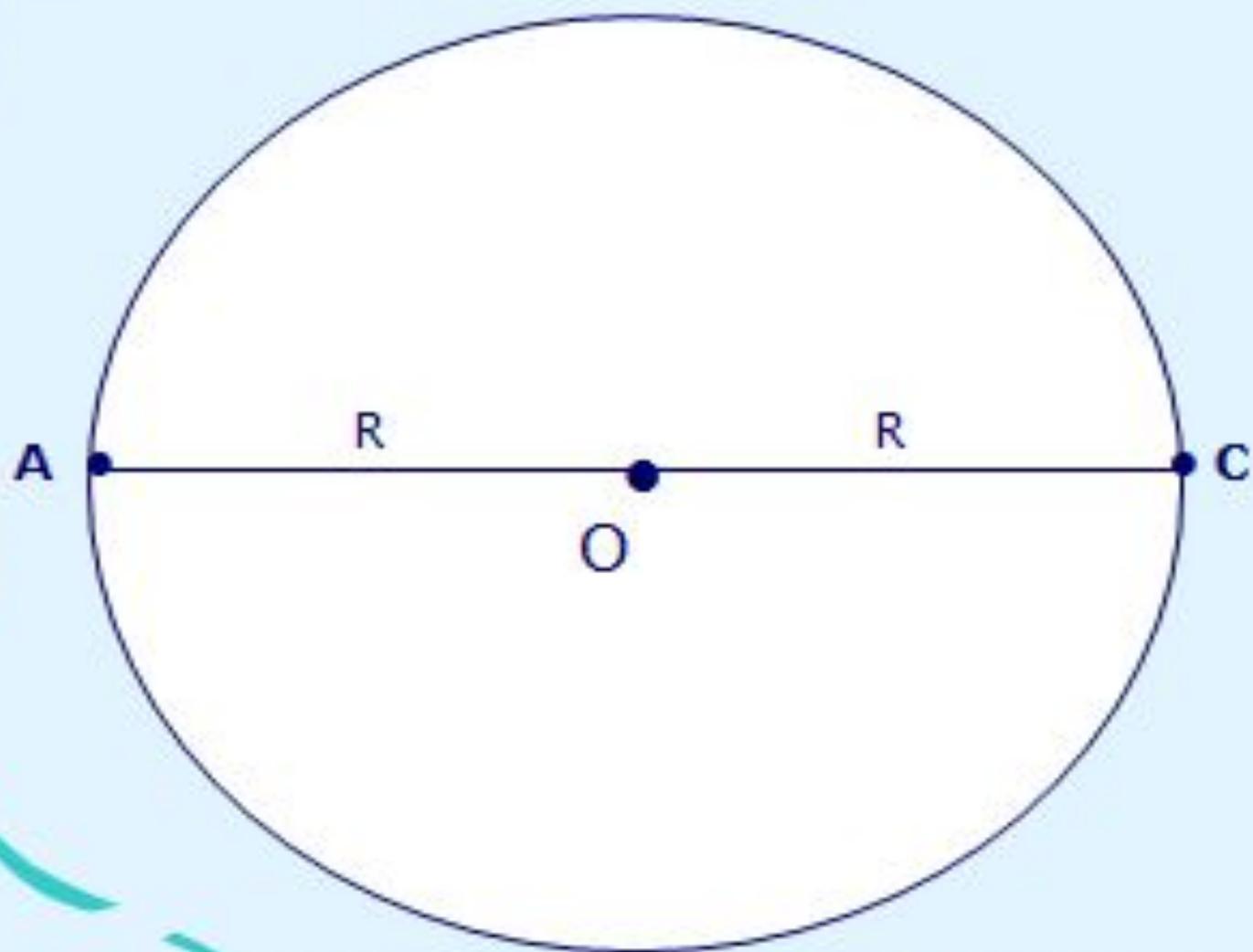
Жазықтықтың шеңбердің ішіндегі бөлігі
дөңгелек деп аталады

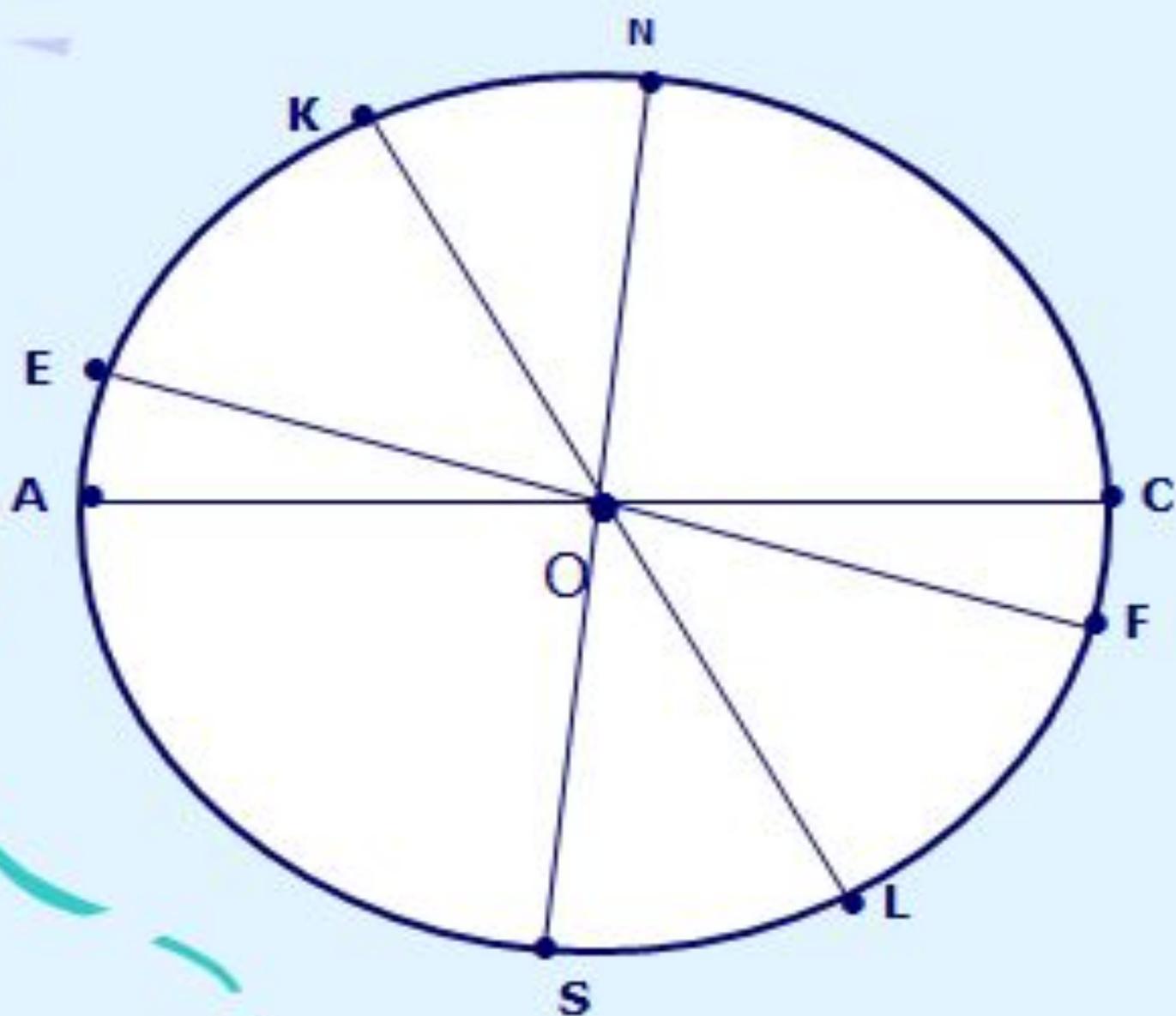

Шеңбердің бойындағы кез келген нүктені центрмен қосатын кесінді **радиус** деп аталады.

$$R = OA \text{ - радиус}$$

Шеңбердің бойындағы екі нүктені қосатын және
центр арқылы өтетін кесіндіні **диаметр** деп атайды.
 $D=OA+OB=2R$ - диаметр

$D = AC = EF = KL = NS$ - диаметрлер

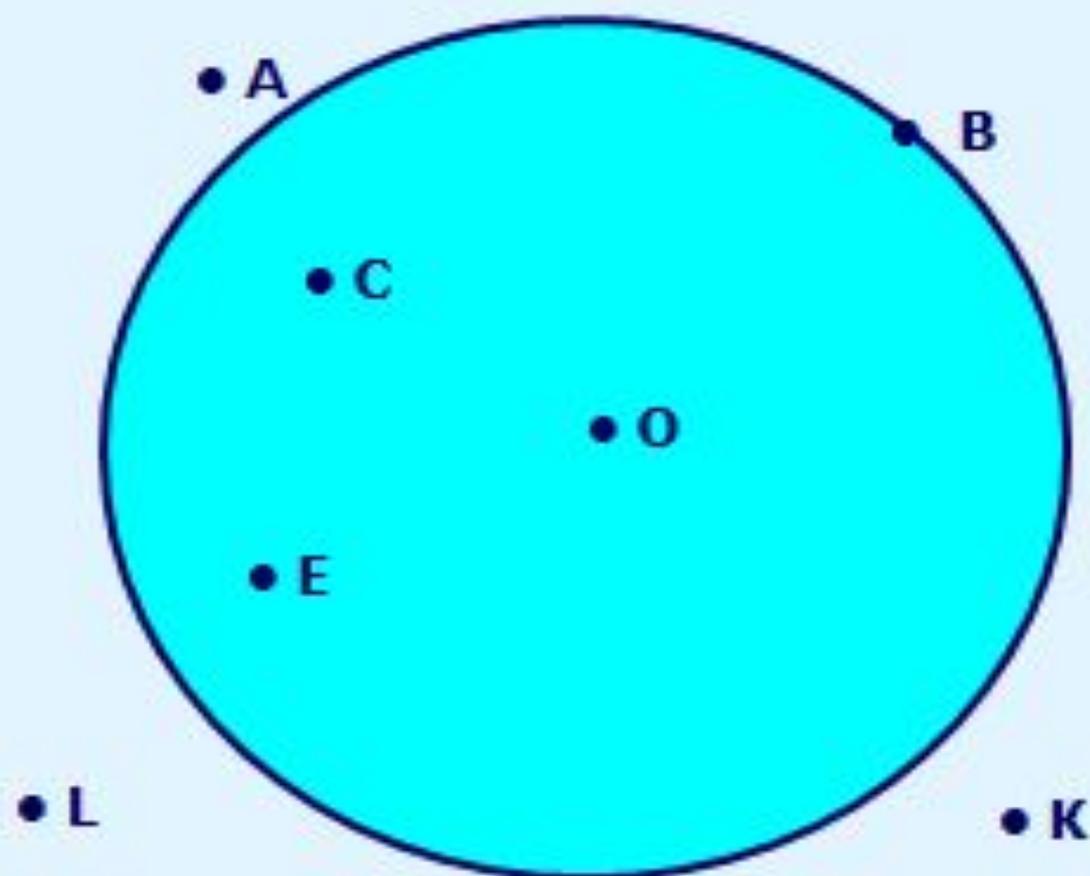
Шеңбердің диаметрінің бойында екі радиус орналасады, сондықтан диаметр екі радиусқа

тең:

$$D = 2 \cdot R$$

$$R = D : 2$$

Ауызша есептер:

Мына нүктелердің қайсысы шеңбердің бойында, дөңгелекте, дөңгелектің сыртында жатыр?

ТАРИХИ МӘЛІМЕТТЕР

“Дөңгелек” ұғымы алғаш рет ежелгі гректерде қалыптасқан. “Диаметр” грек тілінен аударғанда “көлденеңдік” дегенді білдіреді. Үнділер мен вавилондықтар дөңгелектің ең негізгі элементі радиус деп есептеді. Радиус латынның *radius* – доңғалақтың сым шабағы сөзінен алынған.

Практикалық жұмыс:

“Шеңбердің радиусы мен диаметрін өлшеу”

Оқулықпен жұмыс:

А-тобы

№384

Шеңбердің диаметрі: 10 см, 8 см, 16 см. Радиусы неге тең?

№ 385

Айдың диаметрі 3474 км. Айдың радиусы неше километр?

№ 386

CD = 5 см болатындай етіп, C және D нүктелерін белгілеңдер. Центрі C нүктесі, радиусы 2 см шеңбер сызындар және центрі D нүктесі, радиусы 3 см шеңбер сызындар. Шеңберлердің диаметрлерін табындар. Шеңберлер өзара қалай орналасады?

В - тобы

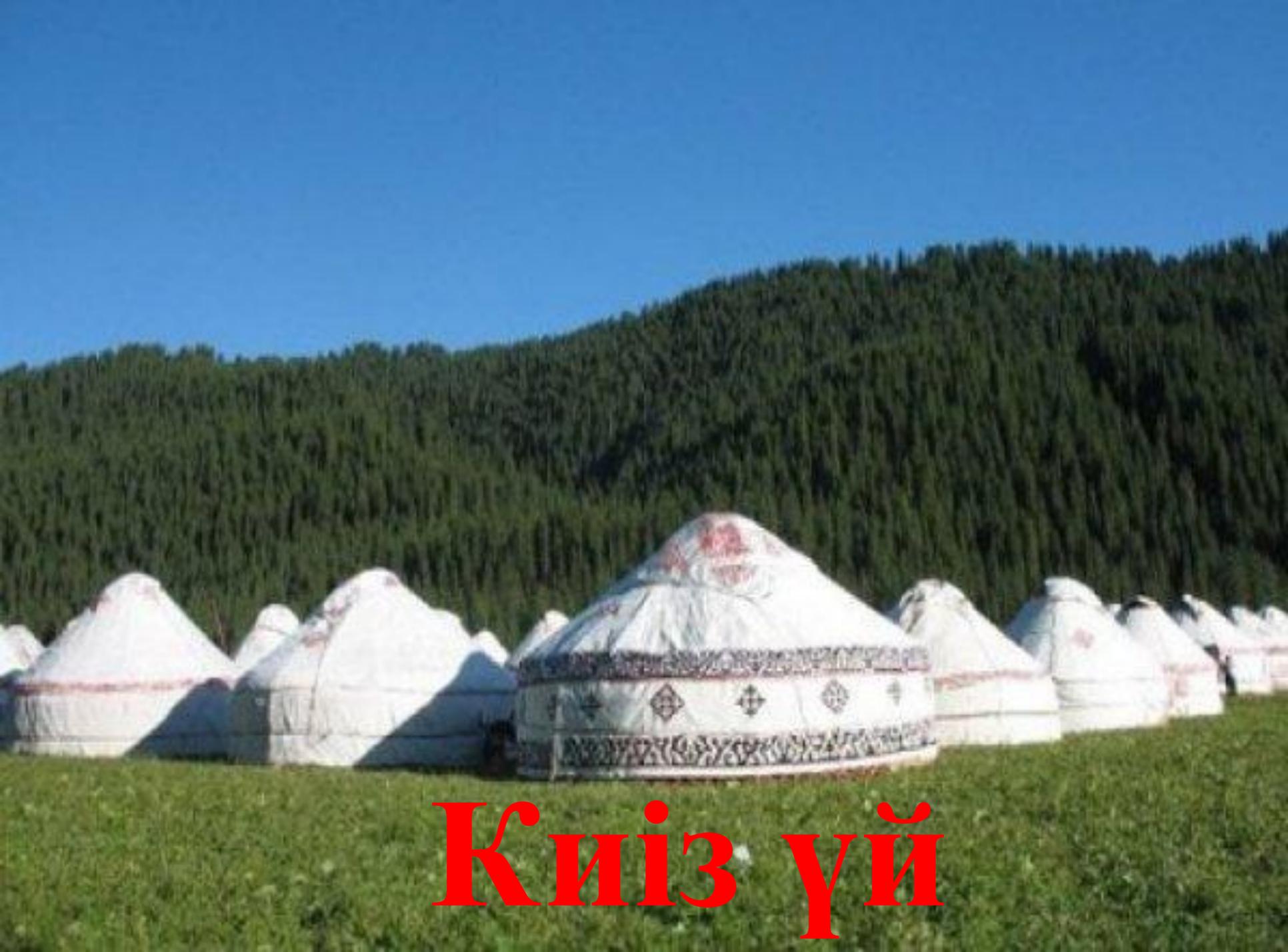
№393

Жердің диаметрі шамамен 12700 км. Жердің диаметрі Юпитердің диаметрінен 11 есе кем. Юпитердің радиусын табыңдар.

Сергіту сәті “Жаңбыр”

Киіз үй

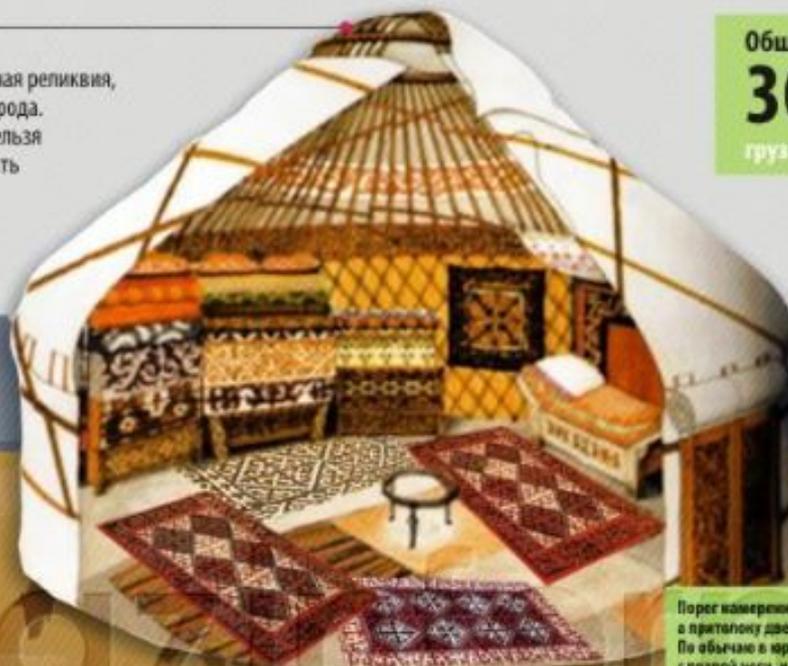

ШАНЫРАК - семейная реликвия, признак продолжения рода. Ни в коем случае его нельзя переворачивать и ронять

В юрте всегда комфортная температура. Ее можно регулировать

На улице	В юрте
+25-27 °C	+17-19 °C
-30-35 °C	+5-8 °C

Общий вес юрты с меблировкой -
300-400 кг -
грузоподъемность одного верблюда

Порог непременно делают высоким, а притолоку двери низкой. По обычаю в юрту надо входить с правой ноги, низко склонив голову. Это значит, что вы полны уважения к пригласившему Вас дому.

Юрту обычно могут установить 2-3 человека за 1 час

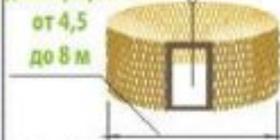
Высота кереге около 2 м.

1. Кереге

(Раздвижные решетчатые стены)
Сначала устанавливают кереге. Отдельные части стен называют **канаттары** (крылья юрты)

Диаметр юрты от 4,5 до 8 м

2. Шанырак

(Круговое навершие купола)
Поднимают верхнюю часть юрты, пользуясь специальным шестом с развилкой на конце

Высота юрты в центре 4-5 м.

3. Уйк

(Купольная жердь)
Начинают нашивать уйки - купольные жерди, поддерживающие шанырак

4. Сыкырлауык

К палкам с обеих сторон двери (таяныш) крепят двустворчатые двери юрты

5. Кииз

После установки всей конструкции юрту сверху накрывают киизом (войлоком). Затем длинными шнурами кииз привязывают к уйкам

Существует 4 вида войлока:

- 1. Туырлык** (На стенах)
- 2. Уйк** (От верхней части стен до верха юрты)
- 3. Тундик** (На самый верх шанырака)
- 4. Кииз еси** (Накрывают двери юрты)

Остов юрты делают из высушенной ивы, тонкой березы или из тополя

Киіз үйдің түрлері

<i>Түрлері</i>	<i>Атауы</i>	<i>Шаңырағы</i>
<i>3 қанат</i>	<i>Қараша үй</i>	<i>80-90 см</i>
<i>4 қанат</i>	<i>Қоңыр үй</i>	
<i>5 қанат</i>	<i>Боз үй</i>	
<i>6 қанат</i>	<i>Ақ үй</i>	<i>180 -190 см</i>
<i>8 қанат</i>	<i>Ақ ала орда</i>	
<i>12 қанат</i>	<i>Ақ орда</i>	
<i>18 қанат</i>	<i>Ақ шаңқан</i>	<i>200-220 см</i>
<i>24 қанат</i>	<i>Алтын үзік</i>	
<i>30 қанат</i>	<i>Алтын орда</i>	

Постер қорғау

I топ

**Шеңбер мен
дөңгелек
табиғатта**

II топ

**Шеңбер мен
дөңгелек
құрылыста**

III топ

**“Шеңбер мен
дөңгелек
әшекей
бұйымдарда”**

Рефлексия

- тасбақада
- *автомобильде*
- *Ұшақта*

Үйге тапсырма:

Эссе:

“Шеңбер мен дөңгелектің маңызы”